

Beregning af Jordens middeltemperaturstigning ved en fordobling af CO₂-indholdet i atmosfæren

Torben Lund, Emil Storr-Hansen, Victor Valdemar Eierslev Christensen, Caspar Helge Ulla Nilsson, Daniel Vestmar Norén og Sebastian Helboe Empacher, Institut for Naturvidenskab og Miljø, Roskilde Universitet

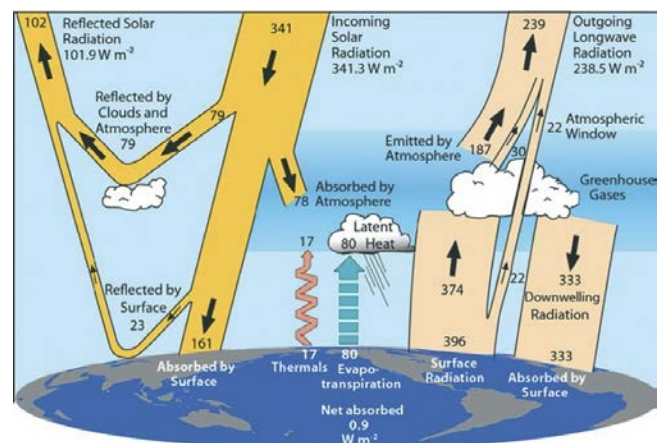
I artiklen opstilles en simpel model til beskrivelse af drivhusgassen CO₂'s indflydelse på Jordens middeltemperatur. Modellen er baseret på strålingsligevejtsmodellen og med en opdeling af atmosfærens første 10 km (troposfæren) i lag på 1 km og konstant temperatur for stratosfæren på 220 K. Ved en fordobling af CO₂-koncentrationen fra 400 til 800 ppm forudsiger modellen en forøget opvarmning (radical forcing, RF) af Jorden på 6,9 W/m², som kan omregnes til en global middeltemperaturstigning på 1,9°C, for den isolerede virkning af CO₂. Modellen beskriver fint den logaritmiske lineære sammenhæng mellem RF og CO₂-koncentrationen i atmosfæren og kan afvise CO₂-hypotese-skeptikernes argument om den allerede "mættede CO₂-atmosfære".

Ved et middagsselskab sidste år i juni efter klimavalget, hvor denne artikels førsteforfatter deltog, blev regeringens ambitiøse CO₂-reduktionsmål på 70 % livligt diskuteret. Til min overraskelse erklærede en af mine gode venner og kemiker, at han ikke troede på det herskende paradigme om, at den globale opvarmning skyldes menneskehedens udledning af CO₂ til atmosfæren. Jeg blev henvist til CO₂-hypotese-skeptikerne Ole Humlum og Johannes Krügers velskrevne bøger [1, 2] samt henvisninger til internettet, at atmosfæren allerede er "mættet" med CO₂ [3]. Mætningsargumentet går ud på, at infrarød varmestråling udsendt fra Jorden i det bølgelængdeinterval, hvor CO₂ absorberer (14–15 μm), ikke når længere op i atmosfæren end ca. 250 m, før 99 % af strålingen er absorberet. En øget CO₂-koncentration vil derfor ikke gøre fra eller til og derfor ikke øge den globale opvarmning. Min egen daværende forståelse af klimaproblematikken byggede på den simple drivhusmodel, der beskriver, hvorledes Solens kortbølgede, synlige lys passerer stort set uhindret gennem atmosfæren, mens den langbølgede varmestråling fra Jorden delvist tilbageholdes af drivhusgasserne H₂O og CO₂ i atmosfæren – altså analogt til varmeskabelsen i et drivhus, hvor atmosfæren er "erstattet" af glas.

Drivhusmodellen er formidlet i en fremragende pædagogisk fremstilling til gymnasiet af Laura M. Jensen og Hans B. Jensen [4]. Modellen er rent kvalitativ og kan ikke kvantitativt forudsige stigningen i den globale middeltemperatur ved en forøgelse af CO₂-koncentrationen i atmosfæren, ej heller kan den argumentere imod påstanden om den CO₂-mættede atmosfære. Jeg var derfor ikke i stand til at give min ven igen med videnskabelige modargumenter og besluttede efterfølgende at forsøge at nå et spadestik dybere i forståelsen af CO₂'s indvirkning på klimaet ved at udbyde klimaproblematikken som et 3. semesterprojektforslag på den naturvidenskabelige bacheloruddannelse på Roskilde Universitet [5].

I projektet har vi valgt at anvende den relativt simple strålingsligevejtsmodel [6] til beregning af temperaturstigningen ved en fordobling af CO₂-koncentrationen i atmosfæren og via modellen argumentere for, at CO₂-mætningshypotesen er forkert. Det

har været et mål for projektet at forsøge at formidle modellen og beregningerne pædagogisk, så fremstillingen med lidt lærerhjælp forhåbentlig vil kunne være til inspiration for gymnasieelever med højt niveau i matematik og fysik. Klimaproblematikken har tidligere været behandlet i en række Kvantartikler [6-9], men til vores overraskelse er der ikke tidligere skrevet formidlingsartikler på dansk, der kvantitativt forsøger at beregne den isolerede effekt af en øget CO₂-koncentration i atmosfæren på Jordens middeltemperaturstigning.

Figur 1. Årligt gennemsnit af Jordens energiflow for 2000-2005 [10]. Tallet 341,3 W/m² er den indgående solstråling, 101,9 W/m² er den reflekterede solindstråling og 238,5 W/m² er den udgående, langbølgede stråling fra Jordens overflade.

Figur 1 viser energistrømmene på Jorden [10]. Netto-solindstrålingen S er givet ved

$$S = \frac{S_0}{4} \cdot (1 - \alpha) = 239 \text{ W/m}^2, \quad (1)$$

hvor S_0 er solkonstanten (1364 W/m²) og α er albedo-effekten (0,30), der angiver den del af solindstrålingen, som reflekteres af Jorden og atmosfæren. Jorden kan tilnærmelsesvis betragtes som et sort legeme med en udstråling $R_{jord} = \sigma T^4$, hvor T er Jordens overfladetemperatur og $\sigma = 5,67 \cdot 10^{-8} \text{ Wm}^{-2}\text{K}^4$ er Stefan-Boltzmanns konstant.

Af denne varmestråling er det kun brøkdelen ϵ , som passerer Jordens atmosfære, således at udstrålingen i toppen af atmosfæren er $R = \epsilon\sigma T^4$. Ifølge strålingsligevægtsmodellen skal Jordens udsendelse af infrarød varmestråling R i toppen af atmosfæren være den samme som netto-solindstrålingen fra Solen, dvs.:

$$R = \epsilon\sigma T^4 = \frac{S_0}{4} \cdot (1 - \alpha) = 239 \text{ W/m}^2. \quad (2)$$

Med en gennemsnitstemperatur af Jorden på 15°C ($T = 288 \text{ K}$) kan ϵ beregnes til 0,62. Hvis Jorden ikke havde en atmosfære, ville $\epsilon = 1$, og Jordens overfladetemperatur ville være -18°C .

Hvis CO_2 -koncentrationen i atmosfæren stiger, vil absorptionen af infrarød stråling fra Jorden øges, og ϵ vil blive mindre. For at strålingsligevægten kan opretholdes, må Jordens overfladetemperatur derfor øges med ΔT . Ved at differentiere udtrykket (2) og antage at netto-solindstrålingen er konstant, kan den nødvendige temperaturstigning ΔT beregnes:

$$\Delta R/\Delta T = 4\epsilon\sigma T^3 + \left(\frac{\Delta\epsilon}{\Delta T}\right)\sigma T^4 = 0 \quad (3)$$

Den infrarøde strålingseffekt pr. m^2 , som CO_2 isoleret set absorberer i atmosfæren og opvarmer kloden ekstra med, benævnes CO_2 's "radial forcing", RF . Øges CO_2 -koncentrationen fra et niveau c_1 til et højere c_2 , øges RF med ΔRF . Ved samme overfladetemperatur af Jorden T bliver udstrålingen i toppen af atmosfæren mindre og $R_2 < R_1$

$$\Delta RF = R_1 - R_2 > 0 \quad (4)$$

Indsættes $\Delta RF = -\Delta\epsilon\sigma T^4$ i (3), kan ΔT beregnes af (5), hvor λ_0 betegnes som standard klimafølsomhedsfaktoren $\lambda_0 = \epsilon\sigma T^3$. Med $T = 288 \text{ K}$ fås $\lambda_0 = 3,6 \text{ Wm}^{-2}$,

$$\Delta T = 4\Delta RF/\epsilon\sigma T^3 = \Delta RF/\lambda_0. \quad (5)$$

Vi ønsker at beregne ΔT ved en fordobling af CO_2 -koncentrationen i atmosfæren, fra de nuværende 400 ppm til 800 ppm. Dette gøres ved at beregne udstrålingen i toppen af atmosfæren, R_1 og R_2 , i det bølglængdeinterval (14–15 μm), hvor CO_2 absorberer og herigennem bestemme ΔRF .

Plancks strålingslov udtrykker den strålingsintensitet $B(\tilde{\nu}, T)$, der udsendes af et sort legeme med overfladetemperaturen T som funktion af den elektromagnetiske strålings bølgetal $\tilde{\nu} = 1/\lambda$ i cm^{-1} .

$$B(\tilde{\nu}, T) = 2hc^2 \cdot \tilde{\nu}^3 \cdot \frac{1}{e^{\frac{hc\tilde{\nu}}{k_b T}} - 1} \quad (6)$$

Enheden er $\text{W/m}^2/\text{cm}^{-1}$ pr. rumvinkelenhed. Den monokromatiske stråling $R(\tilde{\nu})$, som passerer gennem atmosfæren med bølgetallet $\tilde{\nu}$, er givet ved (7) [11].

$$R(\tilde{\nu}) = \int_0^{\tau_s} B(\tilde{\nu}, T) \cdot e^{-\tau} d\tau \quad (7)$$

Her betegner τ den optiske dybde, der angiver, hvor meget af strålingen I_0 , som absorberes ved passage af en given luftsøjle og er ækvivalent til absorptionskoefficienten A , i Lambert-Beers lov

$$\tau = \ln\left(\frac{I_0}{I}\right) = A \cdot \ln(10) \quad (8)$$

Den optiske dybde for en foton med bølgetallet $\tilde{\nu}$, som udsendes fra højden z fra jordoverfladen og skal passere atmosfæren og videre ud i verdensrummet, er givet ved følgende udtryk

$$\tau_{\tilde{\nu}} = \int_z^\infty c(z) \cdot \epsilon'(\tilde{\nu}) \cdot dz = \epsilon'(\tilde{\nu}) \cdot \int_z^\infty c(z) dz \quad (9)$$

Her er $c(z)$ koncentrationen af CO_2 i højden z fra jordoverfladen, og $\epsilon'(\tilde{\nu})$ er absorptionskoefficienten for CO_2 , $\epsilon'(\tilde{\nu})$ ganget med $\ln(10)$, som antages at være uafhængig af højden fra jordoverfladen. Integralet i (9) angiver, hvor mange CO_2 -molekyler, der er i luftsøjlen fra højden z og til atmosfærens top. $c(z)$ er proportional med partialtrykket af CO_2 i højden z , som med god tilnærmelse kan udtrykkes som [14]

$$p(z) = p_0 \cdot e^{\left(-\frac{gzM}{T_0 R_0}\right)} \quad (10)$$

Her er p_0 trykket ved jordoverfladen, g er tyngdeaccelerationen ($9,82 \text{ m/s}^2$), z er højden i m fra jordoverfladen, M er den molære masse for CO_2 (44 g/mol), T_0 er overfladetemperaturen (288 K) og R_0 er gaskonstanten ($8,31 \text{ J/mol}\cdot\text{K}$). For at gøre udtrykket mere enkelt indføres konstanten a

$$a = g \cdot \frac{M}{T_0 \cdot R_0} = 1,8 \cdot 10^{-4} \text{ m}^{-1}. \quad (11)$$

Derudover erstattes partialtrykket med koncentrationen c , så udtrykket nu ser således ud:

$$c(z) = c_0 \cdot e^{-a \cdot z}. \quad (12)$$

Nu kan $c(z)$ substitueres ind i ligning (9). Løsningen af integralet i (13) giver udtrykket (14) for den optiske dybde for en foton med bølgetallet $\tilde{\nu}$, som udsendes fra højden z i atmosfæren

$$\tau_{\tilde{\nu}} = c(z) \cdot \epsilon'(\tilde{\nu}) \int_z^\infty e^{-a \cdot z} \cdot dz \quad (13)$$

$$\tau_{\tilde{\nu}} = \frac{c(z) \cdot \epsilon'(\tilde{\nu})}{a} \cdot e^{-a \cdot z}. \quad (14)$$

Det ses, at ved højden $z = 0$ vil $e^{-a \cdot z}$ give 1, så udtrykket for den optiske dybde ved jordoverfladen, $\tau(s)$, kan skrives:

$$\tau(s) = \frac{c(z) \cdot \epsilon'(\tilde{\nu})}{a}. \quad (15)$$

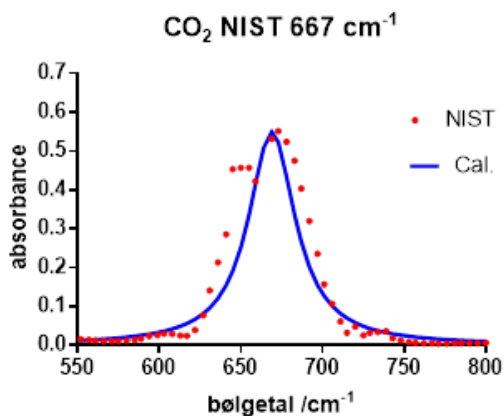
Nu kan det endelige udtryk for alle optiske dybder opstilles:

$$\tau = \tau(s) \cdot e^{-a \cdot z}. \quad (16)$$

Metode

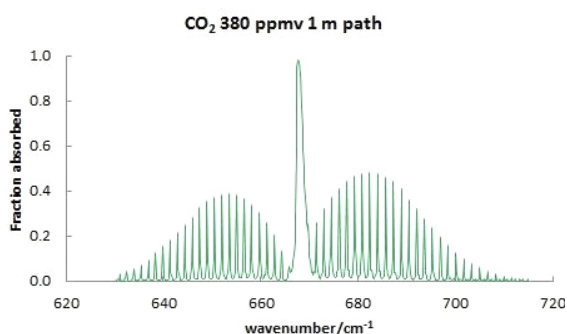
CO₂ har fire vibrationsbånd, hvor ↓O-C-O↓-bøjningsbåndet omkring 667 cm⁻¹ (15 μm) er langt det vigtigste i drivhusgasvirkningen af CO₂. Figur 2 viser et lavresolutions-infrarødt spektrum (IR) af en CO₂-gasprøve optaget af National Institute of Standards (NIST) [12]. En typisk absorptionstop i IR kan beskrives ved et Lorentzudtryk, hvor $\tilde{\nu}$ er bølgetallet, $\tilde{\nu}_{667}$ og A_{667} er henholdsvis bølgetallet og absorptionsen ved topmaksimum, og w er halvværdibredden i cm⁻¹. I figur 2 er NIST-spektret simuleret med $w = 35$ cm⁻¹. Ud fra NIST-spektret kan man beregne en absorptionskoefficient ved 667 cm⁻¹ på $\epsilon_{667} = 2,1 \cdot 10^{-5}$ ppm⁻¹m⁻¹. I en atmosfære med 400 ppm CO₂ vil 99 % af 667 cm⁻¹-fotonerne udsendt fra Jorden være absorberet efter blot 240 m.

$$A = A_{667} \cdot \frac{w^2}{4 \cdot (\tilde{\nu} - \tilde{\nu}_{667}) + w^2} \quad (17)$$

Figur 2. Kurver, der viser den eksperimentelle absorptionsmåling af CO₂ (røde punkter) og en simuleret kurve (blå). Spektret er optaget af en CO₂-gasprøve med partialtrykket pCO₂ = 200 mmHg og pCO₂+pN₂ = 600 mmHg og en optisk vejlængde på 0,1 m.

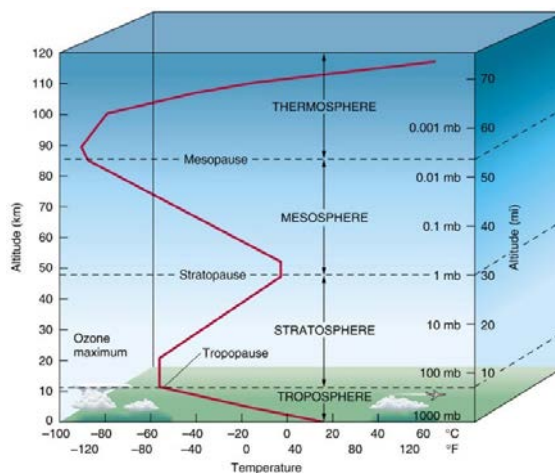
I kommende udregninger er en w -værdi på 17 cm⁻¹ blevet valgt, da dette svarer til halvdelen af den fundne. Et højt opløsende IR-spektrum af CO₂ er vist i figur 3. Her ses bøjningsbåndet overlejret af mange rotationsovergange i CO₂-molekylet. Der ses "huller" i det højt opløsende spektrum sammenlignet med NIST-spektret.

Figur 3. Højt opløsende IR-spektrum af CO₂ med alle dets individuelle rotationsovergange [13].

Figur 4 viser temperaturen op gennem atmosfæren. Op gennem troposfæren (0–10 km) falder temperaturen fra ca. 288 K til 220 K, hvorefter temperaturen i stratosfærelaget fra 10–20 km er konstant 220 K. Vi har valgt at medtage de første 20 km af atmosfæren og opdele troposfæren i 10 lag af tykkelse på 1 km. Hvert atmosfærelag antages at kunne beskrives som et sort legeme, der udsender lys givet ved lagets temperatur T_z ,

$$T_z = 288 - 7 \cdot z. \quad (18)$$

Figur 4. Atmosfærens temperatur og tryk som funktion af højden z fra jordoverfladen [14].

Vi kan nu beregne integralet for den monokromatiske strålings flux $R(\tilde{\nu})$ i (7) ved at opdele atmosfæren i tropospausen og stratosfæren, som vi antager har en konstant temperatur $T = 220$ K (18). Dette er ikke helt korrekt, men over 20 km er atmosfæren meget tynd og betyder relativt lidt.

$$\begin{aligned} R(\tilde{\nu}) &= \int_0^{\tau_s} B(\tilde{\nu}, T) \cdot e^{-\tau} d\tau \quad (19) \\ &= \int_{\tau_{10}}^{\tau_s} B(\tilde{\nu}, T(\tau)) \cdot e^{-\tau} d\tau \\ &\quad + \int_0^{\tau_{10}} B(\tilde{\nu}, 220) \cdot e^{-\tau} d\tau. \end{aligned}$$

$$\int_{\tau_{10}}^{\tau_s} B(\tilde{\nu}, T(\tau)) \cdot e^{-\tau} d\tau = \sum_{i=1}^{10} B(\tilde{\nu}, T_i) \cdot e^{-\tau_i} \cdot w_i d\tau. \quad (20)$$

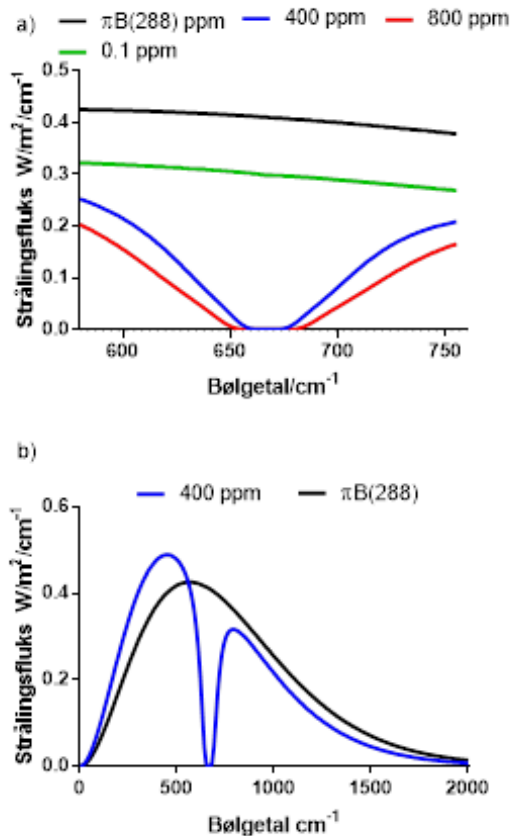
$$w_i = \frac{\tau(i) - \tau(i+1)}{\tau(s) - \tau(10)}. \quad (21)$$

$$\begin{aligned} &\int_0^{\tau_{10}} B(\tilde{\nu}, 220) \cdot e^{-\tau} d\tau \quad (22) \\ &= B(\tilde{\nu}, 220) \cdot \int_0^{\tau_{10}} e^{-\tau} d\tau \\ &= B(\tilde{\nu}, 220) \cdot (1 - e^{-\tau}). \end{aligned}$$

Integralet fra 10 km til uendeligt langt væk, hvor den optiske dybde er tilsvarende 0, kan løses analytisk (22). Integralet fra jordoverfladen (τ_s) til 10 km (τ_{10}) foretages som en sum af bidragene fra de 10 atmosfærelag.

De enkelte bidrag multipliceres med en vægtfaktor w_i , der angiver det i 'te atmosfærelags relative andel af troposfærens optiske dybde ($\tau_s - \tau_{10}$). Det skal bemærkes, at alle udtrykkene for R skal multipliceres med faktoren π for at tage hensyn til, at strålingen udsendes i alle retninger i en halvkugle. I studenterprojektet blev $R(\tilde{\nu})$ -værdierne beregnet i et Excel-regneark for hver cm^{-1} i bølgetalsintervallet $578\text{--}778\text{ cm}^{-1}$, svarende til CO_2 -båndets omtrentlige udstrækning [5]. I beregningerne blev både CO_2 -absorptionsbåndets linjebredde w samt atmosfærens CO_2 -indhold i ppm varieret.

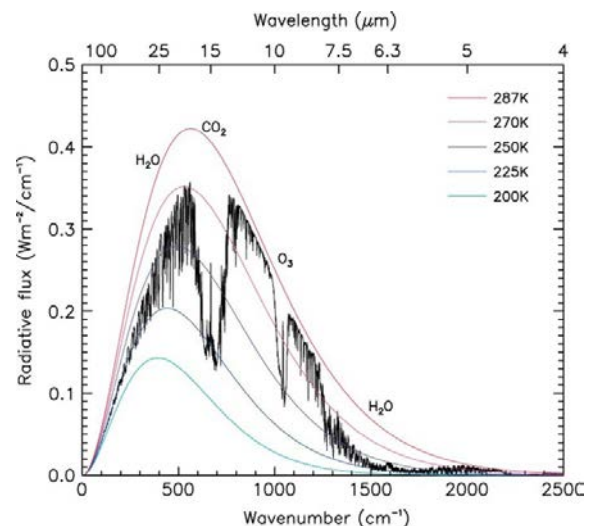
Figur 5. Strålingsemissionen fra toppen af atmosfæren $R(\tilde{\nu})$ beregnet med den simple atmosfærelagsmodells forskellige CO_2 -koncentrationer.

Resultater og diskussion

Figur 5a viser de beregnede infrarøde strålingsflukser $R(\tilde{\nu})$ i bølgetalsintervallet $578\text{--}778\text{ cm}^{-1}$ for en 0,1, 400 og 800 ppm CO_2 -atmosfære. Dyk i $R(\tilde{\nu})$ omkring CO_2 -absorptionsbåndets center ved 667 cm^{-1} ses tydeligt. Omkring centerbåndet er der ingen infrarøde fotoner, som slipper igennem atmosfæren, og først omkring $30\text{--}40\text{ cm}^{-1}$ fra centertoppens maksimum slipper strålingen for alvor igennem. Det er her, hvor forskellen på 400 og 800 ppm-kurverne for alvor viser sig og giver anledning til en øget opvarmning af Jorden med værdien ΔRF . Figur 6 viser state of the art beregninger af $R(\tilde{\nu})$ fortaget af Zhong og Haigh [10]. Reduktionen i udstråling ved 667 cm^{-1} , den såkaldte radiative forcing RF af CO_2 , er i artiklen opgivet til 16 W/m^2 ved 389 ppm. I vores simple model beregnes RF ved 400 ppm til henholdsvis 23 og 31 W/m^2 for CO_2 -linjebredderne

10 og 17 cm^{-1} (se tabel 1). I figur 6 ses det, at der faktisk slipper centerfotoner igennem atmosfæren et sted oppe i stratosfæren ved en temperatur $T = 220\text{ K}$, hvilket der ikke gør i vores meget simple model. I figur 5a er indtegnet $R(\tilde{\nu}) = \pi B(\tilde{\nu}, 288)$, som er udstrålingen uden atmosfære. Denne kurve ligger samlet set 3 W/m^2 over udstrålingen beregnet med en meget lav CO_2 -koncentration (0,1 ppm). Resultaterne af de simple modelberegninger er vist i tabel 1. R -værdierne afhænger af den valgte linjebredde w , mens ΔRF er relativt ufølsom overfor ændringer i w . Selv om beregningerne har svært ved at reproducere den korrekte RF -værdi ved 400 ppm, som kan beregnes ved avancerede beregninger [10] eller bestemmes via satellitmålinger [15], viser tallene den korrekte logaritmiske lineære sammenhæng, som vist i figur 7. Denne intuitivt overraskende sammenhæng viser, at ΔRF og dermed den globale temperaturstigning er ens, uanset om atmosfærens CO_2 -indhold øges fra 400 til 800 ppm eller fra 800 til 1600 ppm. Vores beregninger giver følgende sammenhæng, hvor c_1 og c_2 angiver CO_2 -koncentration i atmosfæren.

$$\Delta RF = 9,9 \cdot \ln\left(\frac{c_2}{c_1}\right) \text{ W/m}^2. \quad (23)$$

Figur 6. Den sorte kurve er et model-genereret spektrum af strålingsfluksen udsendt til rummet i toppen af atmosfæren. De røde kurver angiver sortlegeme-udstrålingen ved de angivne temperaturer [10].

Ved en fordobling af CO_2 -indholdet i atmosfæren kan ΔRF beregnes til $6,9\text{ W/m}^2$. Denne værdi kan ifølge (5) omregnes til en global temperaturstigning på $\Delta T = 6,9/\lambda_0 = 6,9/3,6 = 1,9\text{ K}$. Faktoren 9,9 i udtrykket (22) er noget højere end de 5,35, som er bestemt af Myhre m.fl. i 1998 [16], og som giver en $\Delta RF = 3,7\text{ W/m}^2$ og en global temperaturstigning på $1,0^\circ\text{C}$, isoleret set. Vores ΔRF er således omtrentlig en faktor 2 for høj og beror på, at det lavt opløste NIST IR-spektrum (figur 2) ikke er tilstrækkeligt godt til at kunne foretage en præcis beregning. I det højtopløsende spektrum er der små bølgetals-“huller”, som tillader fotoner at passere

Tabel 1. Modelberegning af R , RF og ΔRF i bølgetalsintervallet $578\text{--}778\text{ cm}^{-1}$ som funktion af $[\text{CO}_2]$ og CO_2 -IR-top-linjebredden w .

[CO ₂]/ppm	$w = 10\text{ cm}^{-1}$			$w = 17\text{ cm}^{-1}$		
	$R/\text{W/m}^2$	$RF^a/\text{W/m}^2$	$\Delta RF^b/\text{W/m}^2$	$R/\text{W/m}^2$	$RF^a/\text{W/m}^2$	$\Delta RF^b/\text{W/m}^2$
$\pi \cdot B(288)^a$	56,4	-	-	56,4	-	-
0,1	53,6	0	-	53,6	0	-
100	42,6	10,9	-	36,2	17,3	-
200	38,2	15,4	4,5	29,8	23,7	6,4
400	32,6	20,9	5,5	22,7	30,9	7,2
800	26,1	27,5	6,5	15,4	38,1	7,2
1600	18,9	34,6	7,1	9,2	44,4	6,3

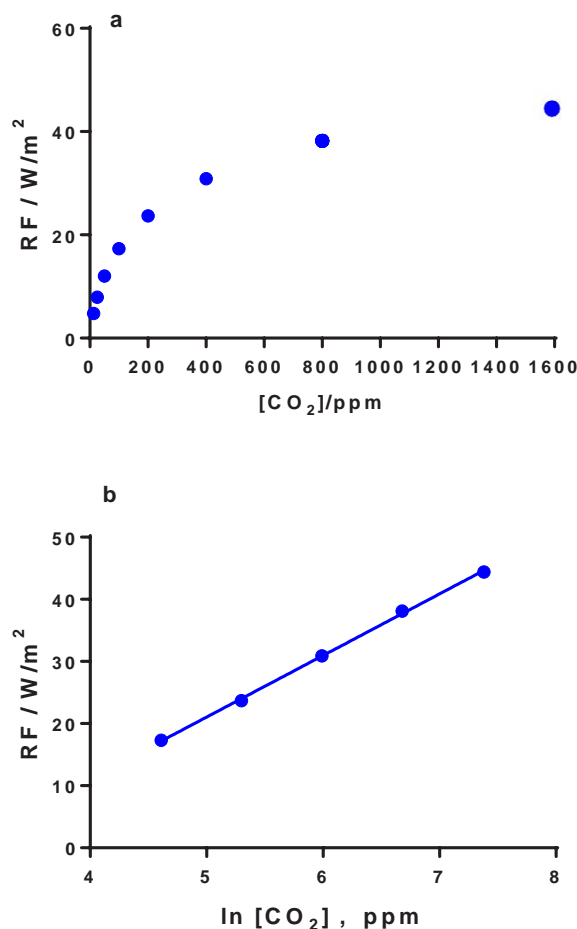
^a $RF = R - R(0,1)$ ^b $\Delta RF = R_1 - R_2$ beregnet for forskellene i R for 100–200, 200–400, 400–800 og 800–1600 ppm.

uhindret gennem atmosfæren. Hvis vi antager, at halvdelen af de infrarøde fotoner i bølgelængdeintervallet $578\text{--}778\text{ cm}^{-1}$ kan finde vej gennem "hullerne", ja så vil ΔRF halveres. I princippet kunne vores regnearksmetode benyttes for hvert skarpe bånd i figur 3 – men i praksis er det ikke muligt, og mere avanceret programmering er nødvendig, for at behandle det langt mere komplekse figur 3-spektrum. IPCC har i deres seneste rapport estimeret en global middeltemperaturstigning fra $1,5\text{--}4,5^\circ\text{C}$ ved en fordobling af CO_2 -koncentrationen fra 400–800 ppm, som er væsentlig højere end de 1°C , som beregnes som den isolerede effekt af CO_2 . Årsagen er, at en stigning af landjordens og havenes temperatur som følge af CO_2 -øgningen vil give afledte effekter såsom øget fordampning af drivhusgasen vand fra verdenshavene, afsmeltning af polerne og reduktion i albedoeffekten, optøning af permafrosten med udledning af metan til følge m.m. Det vanskelige er således ikke at estimere effekten isoleret set af en CO_2 -koncentrationsøgning, men at kunne beregne og forudsige alle de afledte sideeffekter. IPCC opererer med en klimafølsomhedsfaktor, som er betydelig lavere end standard klimafølsomhedsfaktoren på $\lambda_0 = 3,6\text{ W/m}^2$. De nyeste videnskabelige undersøgelser viser, at klimafølsomheden øges ved stigende global middeltemperatur [9].

Konklusion

I artiklen opstilles en simpel model til beskrivelse af drivhusgassen CO_2 's indflydelse på Jordens middeltemperatur. Den simple model benytter fysik og matematik, som ligger inden for højniveaupensum for de to fag i gymnasiet. Modellen er baseret på strålingsligevægtsmodellen og med en opdeling af atmosfærens første 10 km (troposfæren) i lag på 1 km og konstant temperatur for stratosfæren på 220 K . Alle beregninger er udført i regneark. I det infrarøde bølgetalsområde $578\text{--}778\text{ cm}^{-1}$, hvor CO_2 har sin væsentligste drivhusgasabsorption, beregnes en absorption af infrarød stråling (radiative forcing, RF) på 31 W/m^2 for en CO_2 -koncentration på 400 ppm, hvor satellitmålinger giver 16 W/m^2 . Ved en fordobling af CO_2 -koncentrationen til 800 ppm forudsiger modellen en forøget absorption ΔRF på $6,9\text{ W/m}^2$, som kan omregnes til en global middeltemperaturstigning på $1,9^\circ\text{C}$ for den isolerede

virkning af CO_2 . Selv om den simple model overestimerer både R og ΔRF med ca. en faktor 2 i forhold til mere avancerede beregninger, beskriver modellen fint den logaritmiske lineære sammenhæng mellem RF og CO_2 -koncentrationen i atmosfæren og viser, hvorledes emissionen af infrarød stråling $30\text{--}40\text{ cm}^{-1}$ fra centerabsorptionen (667 cm^{-1}) reduceres ved en fordobling af CO_2 -koncentrationen. Modellen kan således klart afvise CO_2 -hypotese-skeptikernes argument om, at atmosfæren allerede er mættet med CO_2 , og at en øget CO_2 -koncentration ikke vil påvirke middeltemperaturen på Jorden.

Figur 7. Radiative forcing (RF) beregnet ved den simple atmosfærelagsmodel som funktion af $[\text{CO}_2]$ og $\ln[\text{CO}_2]$.

Litteratur

- [1] O. Humlum (2010) Det ustyrlige klima. Eksperternes vej fra forskere til flagellant, 2. udgave, Trykkefrihedsselskabets Bibliotek.
- [2] J. Krüger (2016) Klimamyten. Et opgør med tidens CO₂-panik, 1. udgave, People'sPress.
- [3] [www.skepticalscience.com/saturated-CO₂-effect-intermediate.htm](http://www.skepticalscience.com/saturated-CO2-effect-intermediate.htm).
- [4] L.M. Jensen og H.B. Jensen (2020) Global opvarmning, Systime A/S.
- [5] V. Christensen m. fl. (2019) CO₂'s indflydelse på Jordens gennemsnitstemperatur – en formidling af tallene bag klimadebatten, RUC.
- [6] J.U. Andersen (2010) Om klimamodeller og satellitmålinger, *Kvant*, bind 21, nr. 2, side 28–32.
- [7] J.H. Christensen (2015) Klimaforandringer set gennem FN's klimapanel 5. hovedrapport,” *Kvant*, bind 26, nr. 3, side 23–29.
- [8] J.O.P. Pedersen (2011) Solaktivitet og klimaforandringer, *Kvant*, bind 22, nr. 4, side 26–31.
- [9] J.O.P. Pedersen (2017) Drivhuseffekten, *Kvant*, bind 28, nr. 3, side 31–34.
- [10] W. Zhong og J. D. Haigh (2013) The greenhouse effect and carbon dioxide, *Weather*, bind 68, nr. 4, side 100–105.
- [11] Y. Huang og M. B. Shahabdi (2014) Why logarithmic? A note on the dependence of radiative forcing on gas concentration, *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, bind 119, nr. 24, side 13.683–13.689.
- [12] NIST (2018) Carbon dioxide (online).
- [13] B. Bellamy, Barrett Bellamy Climate – Greenhouse gas spectra, <http://www.barrettbellamyclimate.com/page15.htm>.
- [14] www.en.wikipedia.org/wiki/Atmospheric_pressure.
- [15] <http://clivebest.com/blog/?p=4597>.
- [16] G. Myhre, E.J. Highwood, K.P. Shine og F. Stordal (1988) New estimates of radiative forcing due to well mixed greenhouse gases, *Geophysical Research Letters*, bind 25, nr. 14, side 2715–2718.

Nyt fra SNU

H.C. Ørsted på ny – skønheden i naturen

Som omtalt i *Kvant* nr. 1 fra april 2020 har SNU skabt en vandrestilling i forbindelse med den nationale fejring af 200-året for H.C. Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen.

Udstillingen har været i Rundetaarn fra 1. juli – 27. september i år og er nu vandret videre til Odense, hvor den åbnede hos Syddansk Universitetsbibliotek den 5. oktober. Det forventes, at udstillingen i Odense er åben for offentligheden mandag–fredag fra kl. 10–14.

I Rundetaarn har udstillingen været åben fra kl. 10–20 alle ugens syv dage, og der var alene i juli måned næsten 60.000 besøgende, fordelt på alle aldersklasser. I august–september måned har der været mange klassebesøg, fra alle klassetrin fra 4. klasse og opefter.

Fra venstre ses Dorte Olesen, Jens Breinegaard, Gregers Mogensen, Hans Buhl, Johannes Brøndsted og Peter Stauning.

Åbningen af udstillingen i Rundetaarn blev grundet COVID-19 holdt for 50 inviterede gæster den 1. juli og

50 andre den 2. juli, hvor videnskabsredaktør Jens Ramskov fra Ingeniøren fik overrakt H.C. Ørstedmedaljen i sølv i forbindelse med åbningen.

Ved begge åbninger takkede Dorte Olesen også Gregers Mogensen, Jens Breinegaard, Peter Stauning og Hans Buhl for deres indsats med at få udstillingen etableret. Som tak modtog de alle en vindmølle af strategi- og kommunikationsdirektør Johannes Brøndsted fra energiselskabet Ørsted A/S.

DTUs prorektor og formand for HCØ2020-styregruppen, Rasmus Larsen, lagde også vejen forbi Ørstedudstillingen på åbningsdagen.

Generalforsamling

Den 21. september lykkedes det at holde den fra foråret udskudte generalforsamling i Auditorium 1 i H.C. Ørstedbygningen. Man kan se referatet på SNU's hjemmeside www.naturlaeren.dk.

Det kan her kort nævnes, at kontingentet for 2021 er uændret, og at SNU i 2020 har en væsentligt forøget aktivitet grundet sin aktive deltagelse i fejringen af 200-året for H.C. Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen. Endelig stillede Ole Mørk Lauridsen sit mandat til rådighed og blev genvalgt.